

‘Duurzaam Bankieren’

Een visie op bankieren en duurzame ontwikkeling

Wat heeft een bankier met duurzaamheid te maken? Weinig, zeggen sommigen. Veel, zeggen juist anderen. Zorgdragen voor een duurzame ontwikkeling is namelijk maatschappelijk wenselijk en vormt tegelijkertijd financieel en commercieel een aantrekkelijke activiteit. Dit geldt voor elk soort bedrijf. Dus ook voor banken. Beleggers zijn in toenemende mate geïnteresseerd in een milieuvriendelijke bestemming van hun gelden, ondernemers hebben steeds meer behoefte aan bijzondere financieringsconstructies om hun duurzame plannen te realiseren en particulieren worden meer milieubewust. Kortom: de markt(omgeving) voor duurzaamheid is in ontwikkeling.

Boek Duurzaam Bankieren

Banken hebben in de economie de functie van intermediair en kunnen daarmee een sleutelrol vervullen in het bereiken van een duurzame samenleving. In het in september 1998 door de Rabobank gepubliceerde boek, getiteld ‘*Duurzaam Bankieren*’, wordt ingegaan op de vraagstukken die zich daarbij voordoen. Het boek biedt inzicht in de vele ‘duurzame’ mogelijkheden die banken hebben. Het geeft een visie op de raakvlakken tussen duurzame ontwikkeling en bankieren en biedt een handreiking tot visievorming voor lokale banken. Daartoe zijn onder andere bestaande ideeën over duurzaamheid verzameld en nieuwe ideeën gegenereerd. Tevens zijn gegevens over duurzaamheid in de praktijk van het bankieren geïnventariseerd.

Inhoudsopgave boek ‘*Duurzaam Bankieren*’:

Deel I: Duurzaamheid: een algemene inleiding (milieubewustzijn en duurzame ontwikkeling, een uitdaging voor bedrijven, een bijzondere rol voor banken);

Deel II: Bankieren en duurzaamheid (externe kansen en uitdagingen, financieringsrisico’s, interne kansen en uitdagingen, organisatie en communicatie);

Deel III: Reflectie (een paradigmawisseling, op weg naar duurzaam bankieren).

Tussendoor: 23 persoonlijke bijdragen van directeuren, bestuurders en medewerkers van de Rabobank over specifieke thema’s.

Bijlagen: Veel feitelijke informatie, verwijzingen en definities.

Het boek is samengesteld door de Stafgroep Economisch Onderzoek van Rabobank Nederland en vormt een bijdrage aan het honderdjarig jubileum van de Rabobankorganisatie. Alhoewel

het boek primair is bedoeld voor bestuurders, directeuren en medewerkers van de bank, is het tegelijkertijd zodanig geschreven dat het ook voor bedrijven, overheden, wetenschap en anderen interessant is. Een groot gedeelte van het boek is gericht op de lokale situatie, maar het is daarnaast ook bruikbaar voor de nationale en internationale context.

Waarom streven naar duurzaamheid?

De mens wordt al eeuwenlang geconfronteerd met de gevolgen van zijn handelen voor de natuurlijke omgeving. Hele beschavingen zijn erdoor uitgestorven of gedwongen zich te verplaatsen. Het is vooral in de twintigste eeuw dat milieuproblemen in schaal en omvang veranderden. In deze eeuw vervijfvoudigde de wereldbevolking, vervijftienvoudigde het energieverbruik door sterk toegenomen productie, consumptie en mobiliteit, was er sprake van een sterke intensivering van de landbouw, werd de eindigheid van verschillende grondstoffen zichtbaar en bleek de invloed van de mens op het klimaat steeds duidelijker. Manifesteerden de problemen zich eerst alleen op lokaal niveau (zoals hinder en plaatselijke lucht- en waterverontreiniging), later deden ze zich ook voor op regionaal (bijvoorbeeld grensoverschrijdende luchtvervuiling) en continentaal (bijvoorbeeld verzuring) niveau en nu zelfs op mondiaal niveau (het gat in de ozonlaag, biodiversiteit, de kap van regenwouden en het broeikaseffect).

In het begin van de jaren zestig begon het gevoel van onbehagen over de ontregeling van het milieu in bredere groepen van de bevolking te groeien. Het inzicht dat een aantasting van het milieu het voortbestaan van de mensheid zou kunnen bedreigen, leidde tot het pleidooi voor een drastische ombuiging van het op groei gerichte economisch vooruitgangdenken. De basis hiervoor werd gelegd door het rapport *'Grenzen aan de groei'* van de Club van Rome uit 1972. In het midden van de jaren tachtig kreeg de aandacht voor het milieu een bredere voedingsbodem en ditmaal ook bij bedrijven. Dit was vooral ingegeven door milieurampen, zoals Seveso (gifwolk in Italië met besmetting van omwonenden, 1976), Sandoz (verontreiniging van de Rijn, Zwitserland, 1978), Lekkerkerk (één van de vele bodemverontreinigingsaffaires in Nederland, 1980), Bophal (India, één der zwaarste giframpen met 2.500 directe doden, 1984), Tsjernobyl (ongeval in een kerncentrale in de voormalige Sovjetunie, 1986) en Exxon Valdez (grote olieramp voor de kust van Alaska, 1989). Het werd duidelijk dat milieudegradatie, economische groei, bevolkingsgroei en armoede in een internationaal perspectief met elkaar samenhangen. Dit inzicht leidde tot de introductie van het begrip 'duurzame ontwikkeling'. Dit werd in 1987 gedaan door de Verenigde Naties met het zogenoemde Brundtland-rapport *'Our Common Future'*. De verwoording van deze commissie is de meest algemeen aanvaarde definitie van duurzame ontwikkeling geworden: *"Duurzame ontwikkeling is een ontwikkeling waarbij aan de behoeften van de nu levende*

generatie tegemoet wordt gekomen, zonder dat daardoor de mogelijkheden van toekomstige generaties om in hun behoeften te voorzien, in gevaar worden gebracht." De wereld moet immers ook voor toekomstige generaties nog een leefbare omgeving zijn.

De Nederlandse regering pakte die boodschap op en gaf in de Nationale Milieubeleidsplannen en diverse andere beleidsstukken aan te willen werken aan een duurzame ontwikkeling van Nederland. Het (eerste en tweede) Paarse kabinet heeft de combinatie ecologie en economie zelfs tot een belangrijk speerpunt gemaakt, met de inzet op duurzaam bouwen, duurzame energie en biologische landbouw als belangrijke exponenten daarvan. En het bedrijfsleven blijft niet achter. Steeds meer grote en kleine ondernemingen oriënteren zich op de bijdrage die zij kunnen leveren aan een leefbare wereld. Zij ontdekken daarbij niet alleen de ecologische dilemma's van het ondernemen, maar juist ook de kansen die het gevolg zijn van een consequente aanpak van energiebesparing, afvalpreventie, biologisch landbouwen of milieugericht ontwerpen van producten en productieprocessen. Dat is een uitdagende gedachte. Ook voor banken.

Een rol voor ieder

Hoewel we allemaal mens zijn, spelen we ook allemaal verschillende rollen. En in elke rol hebben we de kans om iets met duurzaamheid te doen. Zo kunnen consumenten die daar prijs op stellen tegenwoordig hun milieuvriendelijke producten in de supermarkt kopen. Zij hoeven niet langer naar een beperkt aantal specialistische natuurvoedingswinkels. *Politici en overheidsbestuurders* kunnen plannen maken en processen opstarten, die ten doel hebben om 'handen en voeten te geven' aan een toekomst die stoelt op de principes van duurzaamheid. Bij ondernemers kan duurzaamheid een grote rol spelen in de bedrijfsvoering en bij innovaties.

Aanvankelijk werd zorg voor het milieu geïnterpreteerd als een last, die uitsluitend kon resulteren in een stijging van de bedrijfskosten. Bedrijven werden na verloop van tijd echter attent op de positieve relatie tussen milieu en economie en gingen meer openstaan voor preventieve milieuzorg (bijvoorbeeld lagere energiekosten) en 'milieugericht ontwerpen' (minder verbruik van energie en grondstoffen in de productiefase; inbouwen van mogelijkheden voor recycling en hergebruik in de afvalfase).

Door een groeiend bewustzijn onder consumenten, producenten, werknemers en concurrenten gaan steeds meer bedrijven nu ook actief en commercieel met duurzame ontwikkeling om. Dit uit zich onder meer in de ontwikkeling van meer milieuvriendelijke producten en productieprocessen. Hier blijken namelijk behalve aanzienlijke kostenbesparingen ook additionele opbrengsten te behalen. Een dergelijke offensieve houding is nodig, niet

alleen als uiting van maatschappelijke verantwoordelijkheid, maar ook uit concurrentieoverwegingen en in het belang van de continuïteit van het bedrijf. Een producent van frisdranken zal zich bijvoorbeeld moeten afvragen waar hij in de toekomst schoon drinkwater vandaan haalt. Een duurzame houding betekent dat elk bedrijf zich van dergelijke aspecten bewust is en tracht met zijn activiteiten in te staan voor duurzaamheid.

Duurzaamheid: een rol voor banken

Banken zijn in staat een belangrijke rol te spelen bij de totstandkoming van een duurzame ontwikkeling. Als transformatoren van geld naar tijd, plaats, schaal en risico spelen banken immers een belangrijke kwantitatieve en kwalitatieve rol in de economie. Door duurzaamheid als factor mee te nemen in hun financieringsbeleid kunnen banken dus een aanzienlijke invloed uitoefenen op de ontwikkeling van duurzaam ondernemen.

In de praktijk zijn de meeste grote banken nog huiverig voor het investeren in milieuvriendelijke bedrijven. Ook hanteert men nog geen milieucriteria voor kredietverlening (anders dan een toets op de aanwezigheid van milieuvergunningen en schoongrondverklaringen). De financiële wereld heeft nog geen koppositie nagestreefd in de ontwikkeling naar ecologische duurzaamheid. Investerings met een lange terugverdientijd en lage rendementen zijn op het eerste gezicht immers niet erg aantrekkelijk.

Toch zijn er steeds meer aanwijzingen, dat een omslag op handen is. Zoals de biologische landbouw in ons land in veertig jaar evolueerde van bevlogen pionierswerk naar een professionele, zakelijke aanpak, zo zal ook duurzaam bankieren de komende decennia geaccepteerd raken en een belangrijke betekenis krijgen.

Duurzaam bankieren

Met betrekking tot milieu en duurzaamheid zijn voor banken in grote lijnen vier houdingen te onderscheiden, te weten: defensief, preventief, offensief en duurzaam.

Bij defensief bankieren wordt milieu louter als iets lastigs of irrelevant beschouwd; bovendien wordt het betrekken van milieu-aspecten bij de beoordeling van bijvoorbeeld een kredietaanvraag als een inmenging in de bedrijfsactiviteiten van de relatie beschouwd. Bij preventief bankieren worden de potentiële kostenbesparingen gezien en benut, die samenhangen met milieubewust zaken doen. Hier spreken we van kostenreducties die met eenvoudige ingrepen realiseerbaar zijn. Zo was de National Westminster Bank in Engeland de eerste bank met een doordacht milieuzorgsysteem; na vijf jaar bedroegen de energiebesparingen van het concern ruim honderd miljoen gulden.

Offensief bankieren betekent ook oog hebben voor de nieuwe marktmogelijkheden, die een stringenter milieubeleid en het maatschappelijk streven naar duurzaamheid met zich meebrengen. Recente impulsen in de wereld van de bouw (duurzaam bouwen) en de energievoorziening (wind- en zonne-energie) zijn hier voorbeelden van. Product- en productie-innovaties staan bij deze houding voorop. Bij duurzaam bankieren heeft een bank de ambitie om in al haar activiteiten duurzaamheid voorop te stellen. Het startpunt voor een bank is de visie op de omgeving. Men is bereid tot lagere marges of hogere risico's wanneer milieu-innovaties dat vergen. Duurzaamheid is dan een belangrijk en soms doorslaggevend criterium bij het verstrekken van financieringen, bij investerings- en beleggingsadviezen aan relaties. In de praktijk kan dat vertaald worden in tariefdifferentiatie of bewuste keuzes om bepaalde bedrijven of bedrijfstakken al dan niet als cliënt te accepteren. Men vertaalt duurzaamheid naar de gehele bedrijfsvoering en alle bancaire activiteiten.

Het boek *'Duurzaam Bankieren'* toont aan dat het nastreven van duurzame ontwikkeling voor banken grote voordelen biedt. Het risicoprofiel is gunstiger en commercieel zijn de perspectieven interessant. Beleggers zijn immers in toenemende mate geïnteresseerd in een milieuvriendelijke bestemming van hun gelden. Ondernemers hebben op hun beurt steeds meer behoefte aan bijzondere financieringsconstructies om hun duurzame plannen te realiseren. En particulieren worden steeds meer milieubewust. Banken kunnen daarop inspelen met op duurzaamheid toegesneden producten, zoals specifieke spaar-, beleggings-, verzekerings-, lease- en securitisatiemogelijkheden. Daarnaast kunnen banken innovatieve ideeën of projecten, die niet op een andere wijze voor financiering in aanmerking komen, via speciale fondsen faciliteren.

Dat een nieuwe vorm van bankieren haalbaar is, blijkt onder andere uit de goede score van fondsen voor duurzaam beleggen, wanneer men deze vergelijkt met internationaal aanvaarde indices. Ook beursgenoteerde fondsen voor windenergie of biologische landbouw doen het goed. Daarnaast bestaat sinds 1995 de Regeling Groenprojecten, waardoor 'groen' beleggen fiscaal onbelaste rente en dividend kan opleveren. Deze regeling werd in korte tijd een succes.

Duurzaam bankieren: een weg te gaan

De weg naar duurzaam bankieren is geen duidelijk omschreven pad. Het is een ontdekking, maar ook een permanente bezigheid waarin diverse typen activiteiten een plaats moeten krijgen. In het boek *'Duurzaam Bankieren'* wordt daarom onder meer aandacht geschonken aan:

- het ontwikkelen en formuleren van een visie, ambities en een strategie op basis verantwoordelijkheid, betrokkenheid en commercie;
- maatschappelijke activiteiten, die helpen om het vraagstuk te leren kennen en anderen in de (lokale) gemeenschap daarmee te helpen;
- interne activiteiten, gericht op de milieukwaliteit van de eigen bedrijfsvoering;
- organisatorische en communicatieve activiteiten gericht op de kennis, houding en gedrag van de medewerkers;
- kennis en systemen ten aanzien van milieurisico's;
- advisering en begeleiding van relaties over een meer duurzame bedrijfsvoering;
- productontwikkeling en commerciële activiteiten waarmee cliënten geholpen worden met milieu-ambities.

Duurzame ontwikkeling gaat hand in hand met verandering: het is een open leerproces met verschillende 'snelheden'. De discussie over duurzaam bankieren wordt hierbij niet uit de weg gegaan, ook niet door de drieëntwintig medewerkers die een tekstuele bijdrage aan het boek leverden. De bereidheid en de wil om een bijdrage te leveren aan de bevordering van een duurzame ontwikkeling is hier duidelijk zichtbaar. Het boek *'Duurzaam Bankieren'* wil geen definitieve antwoorden geven. De publicatie beoogt veel meer mensen aan te zetten tot het nadenken over oplossingen. Daartoe worden vele voorbeelden van kansen in deze innovatieve omgeving aangereikt. Tevens tracht het boek te prikkelen door een aantal essentiële vragen te stellen en te bediscussiëren.

Voor informatie over (elementen van) het boek *'Duurzaam Bankieren'* kan men terecht bij:
 Stafgroep Economisch Onderzoek, Marcel Jeucken, tel. 030-21 62 661

Marcel Jeucken, Duurzaam Bankieren - Een visie op bankieren en duurzame ontwikkeling, Rabobank Nederland, Stafgroep Economisch Onderzoek, Utrecht, 1998

320 blz., figuren/tabellen, bijlagen, verdiepende boxen en kaders van diverse auteurs.
 ISBN: 90-9011982-5